
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

עידן של תמורות: עיון במקורות מן העת החדשה - 13024

תאריך עדכון אחרון 16-01-2014

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 4

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: היסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 1

סמסטר: שנתי

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ענת הלמן

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: anathelman85@gmail.com

שעות קבלה של רכז הקורס: יום שלישי 15:00-16:00

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס דן בסוגיות מרכזיות בתולדות היהודים במאות השמונה-עשרה והתשע-עשרה. בעזרת ניתוח מקורות ראשוניים מסוגים שונים וקריאת מאמרים אקדמיים, מתחקה הקורס אחר תהליכים כלכליים, חברתיים, פוליטיים, דתיים ותרבותיים שאפיינו את חיי היהודים באירופה ובתפוצות אחרות.

מטרות הקורס:

לצד הכרות ראשונית עם ההיסטוריה היהודית המודרנית, הסמינר מבקש ללמד את התלמידים את שיטות המחקר ההיסטורי ולהציג בפניהם מגמות מרכזיות, הרווחות בכתיבה האקדמית על הנושא.

תוצרי למידה

בסימום של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

לזהות את המקורות הראשוניים ולבחון את הקונטקסט שבתוכו נוצרו. הם ילמדו להבחין במגמות המרכזיות המאפיינות את המחקר ההיסטורי ולבקר אותן, וכן לסכם מגמות היסטוריות ולסווגן.

דרישות נוכחות (%) :

100%

שיטת ההוראה בקורס: הסמינר מורכב ממטלה שבועית: ניתוח של מקור ראשוני ומאמר. מדי פעם יתבקשו התלמידים להגיש מטלה זו בכתב, ובפגישות אחרות המטלה תידון בעל פה בכיתה. בסוף השנה יגישו התלמידים תרגיל סיכום.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

סמסטר א:

הקדמה

ועד ארבע הארצות

יהודי החצר

התאזרחות?

הפראנקיסטים

חסידים

מתנגדים

ראשית תנועת ההשכלה

המהפכה הצרפתית והיהודים

תנועת הרפורמה

האורתודוקסיה

יהודי מארוקו

יהודי תימן

סמסטר ב:

עלילת דמשק
ההשכלה במזרח אירופה
אנטישמיות מודרנית (2)
אמנות יהודית
המשבר במזרח אירופה
ההגירה לארה"ב
ה"בונד"
התנועה הציונית
ציונות מדינית: הרצל
פגישות סיכום.

חומר חובה לקריאה:

מקורות ראשוניים:
מתקנות ועד ארבע ארצות במאה ה-18.
מתוך צו של מלך פרוסיה לקומיסרים לענייני יהודים, 1712.
חוק התאזרחות היהודים באנגליה, 1753.
עיקרי הפראנקיזם.
מבחר מתוך שבחי הבעש"ט.
פתיחת ספר זמיר עריצים, תקנ"ח.
מתוך ירושלים למשה מנדלסון, 1783.
צו האמצעניספציה, חוק הנוגע ליהודים של הפרובינציה של אלזס לשעבר, 1791.
מכתב אברהם גייגר לר' נ. דרנבורג, 1833.
צוואת ר' משה סופר, 1839.
תקנת חכמים במכנאס, ראשית המאה ה-18.
שמלת כלה תימנית מצנעה (תצלום).
תקנות לחיסכון בהוצאות חתונה, תימן 1828.
הפרמאן הסולטאני נגד עלילת דמשק, 1840.
יל"ג, "קוצו של יוד", תרל"ח.
ריכארד ואגנר, מתוך "היהדות במוסיקה", 1850.
קריקטורות אנטישמיות מתוך סימפליציסמוס, 1899, 1907.
מוריצי גוטליב, יהודים מתפללים ביום כיפור, 1878.
התקנות הזמניות לגבי יהודי רוסיה, 1882.
ברכת שנה טובה יהודית, נום, אלסקה, 1910.
מהחלטות הבונד בדבר השאלה הלאומית, 1899.
מתוך י. ל. פינסקר, אוטואמנסיפציה! (1882).
תיאודור הרצל, "נאום באיסט אנד" (1896).

מקורות משניים:

יעקב גולדברג, "ועד ארבע ארצות במשטר המדיני והחברתי של ממלכת פולין-ליטא", החברה היהודית בממלכת פולין-ליטא (תשנ"ט), עמ' 125-142.
Deborah Hertz, "The Despised Queen of Berlin Jewry, or the Life and Time of Esther Liebmann", *From Court Jews to the Rothschilds: Art, Patronage and Power, 1600-1800*, Vivian B. Mann and Richard I. Cohen (eds.), (New York, 1996), pp.67-77.

- Dana Rabin, "The Jew Bill of 1753: Masculinity, Virility, and the Nation", *Eighteenth Century Studies* 39/2 (2006), pp. 157-171.
- חנא שמרוק, "עיונים בזיכרונות של יעקב פראנק מימי ילדותו", גלעד, טו-טז (1997), עמ' לה-מ'.
גרשום שלום, "לדמותו ההיסטורית של ר' ישראל בעל שם טוב", מחקרים בתולדות עם ישראל בעת החדשה, כרך א', עמ' 123-160.
- עמנואל אטקס, "הגר"א וראשית ההתנגדות לחסידות", מתוך ש. אלמוג ואחרים (עורכים) תמורות בהיסטוריה היהודית החדשה (ירושלים, תשמ"ח), עמ' 439-458.
- זהר שביט, "ההביטוס של היהודי החדש של תנועת ההשכלה", ישראל, 16 (2009), עמ' 11-38.
- ירחמיאל כהן, "רטוריקת האמנסיפציה של היהודים ותמונת העתיד", המהפכה הצרפתית ורישומה, ירחמיאל כהן (עורך), (ירושלים, תשנ"א), עמ' 145-169.
- מיכאל מאיר, "היהדות ההיסטורית של אברהם גייגר", גשר, כב' [84-85] (תשל"ו), עמ' 112-121.
- יעקב כ"ץ, "האורתודוקסיה כתגובה ליציאה מן הגיטו ולתנועת הרפורמה", מתוך ההליכה במיצר (ירושלים, תשנ"ב), עמ' 9-20.
- שלמה דשן, "אוכלוסייה ועיסוקים ביהדות מארוקו השריפית", יהודים בכלכלה, נחום גרוס (עורך), (ירושלים, תשמ"ה), עמ' 173-183.
- יוסף טובי, "המבנה החברתי והכלכלי של יהודי תימן במאות ה-19 וה-20", יהודי תימן בעת החדשה, יוסף טובי (עורך), (ירושלים, תשמ"ד), עמ' 196-213.
- יונתן פרנקל, "עלילת הדם: מסמכים רשמיים", "מהלך העלילה ומניעיה", דם ופוליטיקה: עלילת דמשק, היהודים והעולם (ירושלים, 1997), עמ' 29-76.
- יהודה פרידלנדר, "כקוץ זה הנסבך בגיזת צמר: פולמוס יהודה ליב גורדון והרב יוסף זכריה שטרן", הספרות והחיים: פואטיקה ואידיאולוגיה בספרות העברית החדשה, איריס פרוש, חמוטל צמיר, חנה סוקר-שווגר (עורכות), (ירושלים, 2011), עמ' 237-253.
- ירחמיאל כהן, "פרשת דרייפוס והיהודים", שנאת ישראל לדורותיה, שמואל אלמוג (עורך), (ירושלים, תש"ם), עמ' 291-308.
- עמנואל סיון, "שנאת יהודים באלג'יריה בתקופה הקולוניאלית על פי מקורות עממיים", פעמים, 2 (תשל"ט), עמ' 92-108.
- עזרא מנדלסון, "אמנות והיסטוריה יהודית: 'ישו דורש בכפר נחום' למוריצי גוטליב", ציון סב'ב' (תשנ"ז), עמ' 173-191.
- Omeljan Pritsak, "The Pogroms of 1881", *Harvard Ukrainian Studies*, 11: 1/2 (1987), pp. 8-43.
- פולה היימן, "אמריקה - ארץ החופש וההתבוללות", מתוך האישה היהודיה בסבך הקידמה (ירושלים, תשנ"ז), עמ' 80-109.
- יואב פלד, "אוטונומיה תרבותית-לאומית: מאה שנה לבונד", תיאוריה וביקורת 11 (1997), עמ' 163-175.
- ישראל ברטל, "מ'חיבת ציון' לציונות: התנועה הלאומית באימפריה הרוסית, 1881-1917", הציונות לאזוריה: הבטים גאו-תרבותיים, כרך א', אלון גל (עורך), (ירושלים, תש"ע), עמ' 49-90.
- רוברט ס' ויסטריך, "ציונותו של הרצל בין מיתוס לאוטופיה", מיתוס וזיכרון: גלגוליה של התודעה הישראלית, דוד אוחנה ורוברט ס' ויסטריך (עורכים), (ירושלים, 1996), עמ' 111-135.

חומר לקריאה נוספת:

שמואל אטינגר, "ראשית תמורה ביחסה של החברה האירופית ליהודים", מחקרים בתולדות עם ישראל בעת החדשה, כרך א', ירחמיאל כהן (עורך), (ירושלים, תשנ"ח), עמ' 11-37.

שמואל אטינגר, "פעילותם הכלכלית של היהודים", יהודים בכלכלה, נחום גרוס (עורך), (ירושלים, תשמ"ה), עמ' 13-25.

- משה רוסמן, "טיב האוטונומיה של יהדות פולין", קהל ישראל: השלטון העצמי היהודי לדורותיו, כרך ג': העת החדשה, ישראל ברטל (עורך), (ירושלים, תשס"ד), עמ' 27-42.
- גרשון דוד הונדרט, "הקהילה בפולין במאה ה-18: אספקטים שונים", שם, עמ' 43-52.
- ב. מבורך, "מעשי ההשתדלות באירופה למניעת גירושם של יהודי בוהמיה ומוראביה, 1744-1745", ציון, שנה כח', חוברת ג'-ד' (תשכ"ג), עמ' 125-164.
- אריה גרטנר (עורך), יהודי אנגליה בעת החדשה, (ירושלים, תשמ"א).
- חנא שמרוק, "החסידות ועסקי החכירות", מחקרים בתולדות עם ישראל בעת החדשה, כרך א', עמ' 187-197.
- עמנואל אטקס, בעל השם: הבעש"ט - מאגיה, מיסטיקה, הנהגה (ירושלים, 2000).
- מיכאל מאיר, צמיחת היהודי המודרני (ירושלים, תשנ"א).
- שמואל פיינר, מהפכת הנאורות: תנועת ההשכלה היהודית במאה ה-18 (ירושלים, תשס"ב).
- עמנואל אטקס (עורך), הדת והחיים: תנועת ההשכלה היהודית במזרח אירופה (ירושלים, תשנ"ג), עמ' 109-125.
- מכאל גרץ, "מפיצול לאחדות 'יעקובינית': המהפכה והקיסרות מזרזות ארגון-מחדש של יהדות צרפת", מתוך הפריפריה הייתה למרכז (ירושלים, תשמ"ג), עמ' 17-35.
- משה ש' סמט, "היהדות החרדית בזמן החדש", מחקרים בתולדות עם ישראל בעת החדשה, כרך א', עמ' 381-405.
- קנת בראון, "דת, מסחר והניידות של יהודי מארוקו", פעמים 38 (תשמ"ט), עמ' 95-108.
- אביבה קליין-פרנקה, "הצורפות בקרב יהודי תימן", פעמים 11 (1982), עמ' 62-88.
- שמואל אטינגר, "שורשי אנטישמיות בעת החדשה", מחקרים בתולדות עם ישראל בעת החדשה, כרך ב', עמ' 111-137.
- יעקב כ"ץ, "הצעקה נגד האמן היהודי, ריכארד ואגנר", מתוך שנאת ישראל: משנאת הדת לשלילת הגזע (תל-אביב, 1979), עמ' 155-170.
- יעקב כ"ץ, "לברור המושג 'מבשרי הציונות'", מחקרים בתולדות עם ישראל בעת החדשה, כרך ב', עמ' 335-356.
- יהודה סלוצקי, "צמיחתה של האינטליגנציה היהודית-רוסית", מחקרים בתולדות עם ישראל בעת החדשה, כרך א', עמ' 347-377.
- יונתן פרנקל, "עלייתה של הפוליטיקה החדשה: משבר ביהדות רוסיה, 1881-1882", מחקרים בתולדות עם ישראל בעת החדשה, כרך ב', עמ' 169-244.
- נעמי ו' כהן, "האמריקניזציה של היהדות", יהודי ארצות הברית, אריה גרטנר ויונתן ר' סרנה (עורכים), (ירושלים, תשנ"ב), עמ' 109-156.
- בן הלפרן ויהודה ריינהרץ, הציונות: יצירתה של חברה חדשה (ירושלים, תש"ס).
- Hilel Levine, "Frankism as Worldly Messianism", Gershom Scholem's Major Trends in Jewish Mysticism: 50 Years Later, Peter Schafer and Joseph Dan (eds.), (Tubingen, 1993), pp.283-300.
- Israel Getzler, "The Jewish Bund and the Dignity of Man", Religion, Ideology and Nationalism in Europe and America, H. Ben-Israel (ed.), (Jerusalem, 1986), pp.341-354.
- Moshe Mishkinsky, "The Jewish Labor Movement and European Socialism", סוציאליזם יהודי ותנועת הפועלים היהודית במאה ה-19, משה מישקניסקי (עורך), (ירושלים, תשל"ו), עמ' 225-237.
- Richard Cohen Jewish Icons: Art and Society in Modern Europe (Berkeley, 1998).

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %

הרצאה 0 %

השתתפות 0 %

הגשת עבודה 0 %

הגשת תרגילים 90 %

הגשת דו"חות 0 %

פרויקט מחקר 0 %

בחנים 0 %

אחר 10 %

מידע נוסף / הערות:

את שעת הקבלה יש לקבוע מראש באמצעות הדוא"ל:

anathelman85@gmail.com